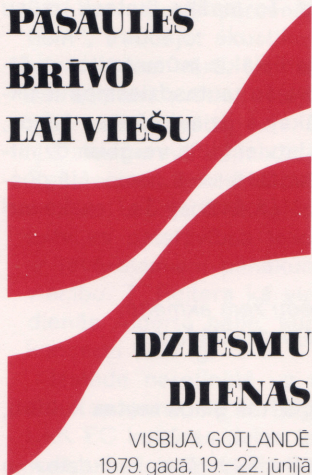

S
781.16xb-15

**PASAULES
BRĪVO
LATVIEŠU**

**DZIESMU
DIENAS**

VISBIJĀ, GOTLANDĒ
1979. gadā, 19.–22. jūnijā

Izstāde

LATVIEŠU DZIESMU SVĒTKI SIMTS GADOS

GOTLANDES VĒSTURISKAJĀ
MŪZEJĀ – GOTLANDS FORNSAL
16.–30. jūnijā

Ar dziesmu svētkiem pirms simts gadiem iesākās liela kultūras cīņa par latviešu nacionālām un garīgām vērtībām. To iesāka fantasti, mūsu tautas atmodas laika romantiķi.

Latvijas patstāvības laikā dziesmu svētki bija lielākie mūsu tautas svētki. Bija piecelts it kā senais Dainu laiks. „Latviešu tautasdziesmas ir tikpat vecas kā valoda un dziedāšana. Visgrūtākajos dzimtbūšanas laikos, kad pēc likuma burta romiešu tiesību nozīmē latvieši bija vergi un dzimtkungam piederēja dzīvības un nāves vara, dziedātāji savā nacionālā postā ar stoisku mieru turpināja klausu gaitas.” (A.Švābe) To izsaka arī tautasdziesmas vārdi:

*Bēdu, manu lielu bēdu,
Es par bēdu nebēdāju:*

*Liku bēdu zem akmeņa,
Pāri gāju dziedādama.*

Tautasdziesmās ir izteikta latviešu dzīves ziņa, tās glabā tautas kultūru, kas viskrāšņāk top piecelta dziesmu svētkos.

Ja dziesmu svētki ir plaša nacionāla kustība latviešos, tad dziesmu svētku celtnes tās varenības izteicējas. Dziesmu svētki deva iespēju latviešu arhitektiem pievērsties monumentālai celtniecībai. Grandiozās bazilikas, kas celtas tikai vienai reizei, dažām dienām, liecina par varenību, kas pacēla šos svētkus vēl nebijušā spožumā.

Lai dokumentētu šo lielo laikmetu, rīkojam dziesmu svētku izstādi, rādot notikumus vēsturiskā secībā simt gados. Fragmentāri, izlases veidā foto palielinājumos un oriģināldokumentos rādīti visi latviešu dziesmu svētki un to celtnes 100 gados. Dziesmu svētku izstādes līdz ar to rāda arī kultūras ceļu, ko latvieši nostaigājuši.

Materiāls sadalīts pārskatāmības dēļ trīs grupās: 1. Priekšlaiks — no 1873.—1910. g.: vispārējie dziesmu svētki (1.—5.) un vairāki novadu svētki. 2. Latvijas patstāvības laiks — no 1926.—1938. g.: vispārējie dziesmu svētki (6.—9.) un novadu svētki. 3. Trimda un okupētā Latvija. Trimdas materiāli vākti par Eiropas latviešu dziesmu svētkiem.

Pirmā posmā (2.—5.) dziesmu svētku celtnes ir slēgtas bazilikas. 3. dziesmu svētku celtni (1888) Rīgā, arch. J. Baumaņa baziliku, rādām modelī, mērogā 1:100 (to dāvinājusi Latvijas arhitektu biedrība dziesmu svētku simtgadei). 4. dziesmu svētku celtnē (1896) bijusi izmēros lielākā koka konstrukciju celtnē visā pasaulē. Otrā posmā (6.—9.) dziesmu svētkos cēla tikai dziedātāju estrādes ar pakārtotu klausītāju laukumu.

Latvijas patstāvības laikā iesāka būvēt permanentu dziesmu svētku celtni Uzvaras laukumā Rīgā, Pārdaugavā. Šo darbu pārtrauca karš un okupācija. Tai vietā arī notika pēdējie, devītie, vispārējie dziesmu svētki. Piedalījās 15.000 dziedātāju un 100.000 klausītāju (1938). Tā bija latviešu kultūras manifestācija. Šai nacionālai kustībai ir sevišķi liela politiska nozīme, kuŗu paceļam trimdas dziesmu svētkos.

Eiropā jau ir notikuši četri vispārējie dziesmu svētki: Hamburgā (1964), Hanoverā (1968), Ķelnē (1973), Londonā (1977). Daudz vairāk dziesmu svētku ir bijuši Amerikā un Austrālijā. Trimdas apstākļos izmantojām pie-

mērotas celtnes Eiropā, Amerikā, Austrālijā ar labiem panākumiem. Dažkārt gan rīkotāji pārcenšas, rotājot ar pārprastiem „latviskiem ornamentiem”, traucējot akustiku un apgrūtinot telpas architektūru negatīvā nozīmē. Jāņem vērā, ka dziedātāji greznos tautas tērpos jau ir viskošākā estrāde un svētku rotājums. Dziesmu dienām Gotlandē brīvā dabā ir īpaši celta estrāde.

Dziesmu svētku izstādē rādām arī mūsu ievērojamā diriģenta Teodora Reitera piemiņas skati. Viņš ieradās Gotlandē ar bēgļa laivu (1944) kopā ar dēlu Leonu. Stokholmā atjaunoja Reitera kori, sākot pilnīgi no jauna. Latvijas patstāvības laikā viņa slavenais koris bija koncertējis Eiropā ar ievērojamiem panākumiem. Arī trimdas koris izveidojās par spēcīgu vienību. T. Reiters kā virsdiriģents piedalījās Anglijas latviešu dziesmu dienās Alberta hallē, kur viņš ar savu kādreiz slaveno kori bija devis koncertu 1937. g.

Izstāde nereflektē uz sistēmatisku dziesmu svētku vēstures materiālu kopoju, tā ir fragmentāra. Materiālu vākšanas darbs turpinās LAK EC kultūras daļas ietvaros. Pateicamies visiem, kas materiālus devuši, un aicinām to darīt arī turpmāk, lai saglabātu mūsu kultūras devumus trimdā.

Dziesmu svētku materiālus savācis un apstrādājis arch. R. Legzdiņš, tehnisko iekārtojumu izstādei, to darinot pēc sava Stokholmā godalgotā projekta, veicis arch. Andrejs Legzdiņš. Arī grafiskā apdare, fotopalielinājumi un dokumentu izfotografēšana ir viņa darbs. Ekspozīcijas novietošanai izmantota trīsplāksņu prizmās sastrādāta viļņotā pape — šis modulis atļauj brīvi rīkoties izstāžu telpā. Tā konstruēta kā viegli pārvietojama un transportējama.

Roberts Legzdiņš

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0318017070